

טעם מצוות החליצה

למ"א (2"8)

תנו רבנן: את משפטי תעשו - דברים שאלמלא (לא) נכתבו דין הוא שיכתבו, ואלו הן: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים, וגזל, וברכת השם. ואת חקתי תשמרו - דברים שהשטן ואומות העולם משיבים עליהן, ואלו הן: אכילת חזיר, ולבישת שעטנז, וחליצת יבמה, וטהרת מצורע, ושעיר המשתלח. ושמא תאמר מעשה תוהו הם - תלמוד לומר אני ה' - אני ה' חקקתי, ואין לך רשות להרהר בהן.

ר"ב ה"א (מ"ב)

משרשי המצוה, לפי שהאשה הזאת היתה ראויה לשמש האיש הזה תחת אחיו מן הטעם שזכרנו למעלה במצות יבום, והוא אינו רוצה בה, צייתה התורה שתעשה אליו מעשה שמוש זה של חליצת נעל, שהוא שמוש העבד הקנוי, בפרסום לפני בית דין, להראות לכל שקנויה היתה לו לגמרי וכי ראוי היה לו ליבם אותה מן הטעם הנזכר במצוה הקודמת, ולפי שהוא אינו רוצה לעשות מה שמוטל עליו להקים לאחיו שם היא יוצאת מתחת ידו, וירקה בפניו להודיע שנפטרה ממנו לגמרי ואינה משועבדת לו עוד לחלוק לו כבוד בשום דבר, אבל הוא חשוב אליה כאיש זר שאין משגיחין עליו מלירוק בפניו, ותלך לה מעתה ותנשא לכל מי שתרצה.

ה"ה (מ"ב)

ופירש הטעם בה"ג וז"ל מפני מה חולצת נעלו שכך אמר הקב"ה למשה אמור ליבם שלא ירצה ליבם רשע בגופך היית יכול לקיים ומאנת לפיכך תחלוץ מנעליך כאבל וכמנודה שדרך להיות יחפים וגם מטיפה סרוחה שבגופך היית יכול לקיים לאחיד זרע לכך וירקה בפניו טיפה סרוחה והדיינים עונין חלוץ הנעל כאבל חלוץ הנעל כמנודה חלוץ הנעל כמורד במצוה:

ר"ב (מ"ב)

וטעם החליצה, כי כל זמן שהיבם רוצה ליבם הנה הוא מקיים זרע לאחיו ונראה כאילו אחיו חי, וכשאינו מיבם ואינו מקיים זרע לאחיו, נראה שאחיו מת וצריך הוא שיתאבל עליו, ולכך היבמה תחלוץ המנעל שהוא סימן אבלות כאילו מתאבל על אחיו המת.

מ"ב (מ"ב)

ה. טעם חליצת הנעל יש שכתבו שמעשה עבדות הוא ומרמזת לו שהיתה קנויה לו למעשה עבדות ויש שכתבו שמרמזת לו שמעכשיו ישאר המת בלי זרע וראוי להתאבל עליו ויש שכתבו שמרמזת לו שהוא כאבל וכמנודה וכמורד במצות סיני ויש שכתבו שמרמזת לו שאיש ואשה קשורים זה לזה כנעל שקשור עם רצועות ועתה נפרדו ויש שכתבו שהוא מעשה קנין שמקנה על ידו ירושת אחיו המת.

ו. כתבו הקדמונים שהחליצה הוא תיקון גדול לנפש המת (ו).

ו. הנה בזוהר פרשת חוקת מבואר דיש תיקון לנפש המת ע"י החליצה ... ובש"ת חת"ס א"ע ח"ב ס"י פ"ה כתב שהחליצה הוא כעין אמירת קדיש על המת וכהדלקת נר שמן זית לטובת נשמת המת ומובן לפ"ז מה שידוע מכמה עובדות מצדיקים שנשמת המת באה להיות במעמד החליצה כיון דהוי תיקון לנשמתו ... והנה ידוע מה שכתב בזוהר הקדוש פרשת וישב דף קפ"ז ע"ב דאשת ת"ח פטורה מהיבום וחליצה מעיקר הדין וביאר בדרשות מהר"י מינץ דרוש רביעי כי ת"ח הלומד ומחדש בדבר מה בדברי תורה הדבר המחודש ההוא הוא תולדתו שלו דכשמלמד תורה לחבירו הוא מוליד נפש ונשמה, וביאור דברי הזוהר נראה דאין כוונתו שאשת ת"ח מותרת לשוק בלי יבום וחליצה ואין לה זיקה דזה לא יעלה על הדעת אלא שכונת הזוהר על פי מה שכתבו הפוסקים שאף כשאינה רוצה להינשא יש ענין לעשות החליצה משום תיקון הנשמה ועל זה קאמר הזוהר שבת"ח אין הענין גדול כ"כ כיון שהשאייר מעשים טובים והם תולדותיהם של צדיקים והוי ליה כבר תיקון לנשמתו, ולזה נתעוררתי ע"י ידידי הגאון רבי משה נחמיה הלברשטט שליט"א.